

Η αρπαγή της γης

Το προστατευτικό ή αρπακτικό χέρι του κράτους βρισκόταν μακριά από τους κατοίκους των Βαλκανίων, στα μέσα του Στ' αι., καθώς η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας άνθιζε στην ευρωπαϊκή άκρη της Θράκης. Η Κωνσταντινούπολη έμοιαζε να μην ενδιαφέρεται για τους υπηκόους. Ο Ιουστινιανός ήταν εκείνος που θέλησε να συμμαζέψει την επικράτεια κάτω από την ασφάλεια της κρατικής προστασίας. Τα πράγματα, όμως, είχαν από καιρό πάρει τον δικό τους δρόμο. Μέσα στην αβεβαιότητα της παραγμένης εποχής των επιδρομών, των λεηλασιών και των ληστειών, οι φτωχοί και ανυπεράσπιστοι κάτοικοι της υπαίθρου άρχισαν να μπαίνουν με την θέλησή τους κάτω από την προστασία των πλούσιων και δυνατών γειτόνων, που είχαν την ευχέρεια να συντηρούν ιδιωτικό στρατό για τη δική τους προφύλαξη. Σ' αυτόν τον κόσμο, όμως, τίποτα δε γίνεται χωρίς αντάλλαγμα. Έτσι, οι μικροϊδιοκτήτες μετατρέπονταν σε υποτελείς των μεγαλογαιοκτημόνων: Πελάται στα ελληνικά, *clientes* στα λατινικά. Σιγά σιγά, οι προστατευόμενοι άρχισαν να αναγνωρίζουν στον προστάτη δικαίωμα επικαρπίας πάνω στα δικά τους χωράφια. Η πρώτη αυτή συναλλαγή γρήγορα μετεξελίχθηκε σε αρπαγή. Με την βία ή με τον εκφοβισμό, οι μεγαλοϊδιοκτήτες άπλωναν τη γη τους προσαρτώντας στα κτήματά τους τις μικρές ελεύθερες ιδιοκτησίες. Στα χρόνια του Ιουστινιανού, η ανατολική μορφή ενός είδους πρώιμης φεουδαρχίας ήταν πια παγιωμένη κατάσταση στην ύπαιθρο.

Ο αυτοκράτορας προσπάθησε να αντιμετωπίσει το φαινόμενο που έπαιρνε τις διαστάσεις κοινωνικού προβλήματος. Στις αυτοκρατορικές «νεαρές» (*novelae*, νέοι νόμοι του Ιουστινιανού) γίνεται συνεχής λόγος για τους ισχυρούς μεγαλοϊδιοκτήτες που κυριαρχούσαν στην ύπαιθρο, πρόσβαλλαν πρόσωπα και περιουσίες και συνεχώς διατάρασσαν την τάξη. Για την αντιμετώπισή τους, όμως, δεν επαρκούσαν οι διαταγές και οι «οδηγίες». Χρειαζόταν και το αστυνομικό εκείνο σώμα, που θα τις υλοποιούσε. Τέτοια δύναμη δεν υπήρχε εκείνη την εποχή, ούτε τα επόμενα χρόνια, καθώς ο στρατός είχε άλλα πιο βαριά καθήκοντα. Κι ακόμα, το κράτος χρειαζόταν υψηλόβαθμα στελέχη για να διοικηθεί, ο στρατός στρατηγούς για να κινηθεί και η Εκκλησία ισχυρό ιερατείο για να απλωθεί. Πηγή αστερευτή για την κάλυψη αυτών των αναγκών ήταν πάντα η αριστοκρατία της γης και του πλούτου. Ουσιαστικά, οι Έλληνες μεγαλογαιοκτήμονες μοναδικούς αντιπάλους είχαν τα γειτονικά τους μοναστήρια, που μετατρέπονταν σε ένα είδος «εκκλησιαστικών φέουδων», καθώς η κτηματική τους περιουσία αυξανόταν με εκούσιες ή ακούσιες δωρεές. Ο ανταγωνισμός λαϊκών μεγαλογαιοκτημόνων και μοναστηριών πήρε μεγάλες διαστάσεις στα τέλη του Στ' αιώνα, με τις μονές να μετατρέπονται σε ένα είδος «ασύλου» για δικό τους όφελος.

Ένας από τους διαδόχους του Ιουστινιανού ήταν ο Μαυρίκιος (582 - 602). Χρειάστηκε να επιστρατεύσει όλο το δυναμικό της αυτοκρατορίας για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο των Αβάρων. Ο λαός, όμως, ελάχιστα ενδιαφερόταν ακόμα για την τύχη της Κωνσταντινούπολης. Κατά χιλιάδες οι άνδρες έσπευδαν να μπουν στα μοναστήρια και να γίνουν καλόγεροι για να αποφύγουν τη στράτευση. Ο Μαυρίκιος έβγαλε μια διαταγή, που απαγόρευε στους ηγουμένους να δέχονται νέους άνδρες ώσπου να περάσει ο αβαρικός κίνδυνος. Οι μοναχοί απάντησαν ζητώντας την καθαίρεσή του.

Τα τεράστια οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζε, υποχρέωσαν τον Μαυρίκιο να προχωρήσει σε αιματηρές οικονομίες. Ένα από τα μέτρα που πήρε, ήταν να διατάξει τον στρατό να παραμείνει και τον χειμώνα του 602 στα προχωρημένα φυλάκια, πέραν του Δούναβη, ώστε να γλιτώσει τα έξοδα της επιστροφής. Ξέσπασε εξέγερση, με επικεφαλής τον εκατόνταρχο Φωκά, που εκστράτευσε ενάντια στην Κωνσταντινούπολη. Λαός και στρατός εισέβαλαν στο παλάτι, συνέλαβαν τον Μαυρίκιο, σκότωσαν μπροστά στα μάτια του και τους πέντε γιους του, έσφαξαν και τον ίδιο, έστησαν τα έξι κεφάλια σε δημόσια θέα, πέταξαν τα ακέφαλα πτώματα στη θάλασσα, ξετρύπωσαν την αυτοκράτειρα Κωνσταντίνα και τις κόρες της, έβγαλαν τα μάτια τους, έκοψαν τις γλώσσες τους και, τελικά, τις έσφαξαν. Στη συνέχεια, οι εξεγερμένοι απλώθηκαν στην πόλη, συνέλαβαν κι έσφαξαν όποιον αριστοκράτη βρήκαν μπροστά τους κι, όταν η καταστροφική μανία καταλάγιασε, αναγόρευσαν αυτοκράτορα τον αρχηγό τους στις σφαγές, άσημο εκατόνταρχο Φωκά. Η αριστοκρατία χρειάστηκε οχτώ χρόνια για να «αποκαταστήσει την τάξη», με τον Ηράκλειο (610). Έναν αιώνα αργότερα, η αριστοκρατία της γης αναγκάστηκε να συνασπιστεί με την Εκκλησία, μπροστά στον κοινό κίνδυνο που λεγόταν Λέοντας Γ' ο Ίσαυρος.

Οι Σκλαβηνοί

Οι πρώτοι Σλάβοι πέρασαν τον Δούναβη το 528. Νωρίτερα, είχαν φτάσει στην κοιλάδα των Καρπαθίων κάτω από την πίεση ξένων εισβολέων κι έγιναν υποτελείς των Αβάρων, που είχαν δημιουργήσει κράτος με τον Δούναβη νότιο σύνορό τους. Προέρχονταν από τα έλη της περιοχής πλάι στο σημερινό Κίεβο. Φύλο της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας, με γλώσσα συγγενική προς την γερμανική και την περσική, κατοικούσαν σε καλύβες και σε σπηλιές και ζούσαν από την κτηνοτροφία, το κυνήγι, το ψάρεμα και τη μελισσοκομία. Η γεωργία έγινε κτήμα τους πολύ αργά. Ήταν οργανωμένοι σε πατριαρχικές οικογένειες, χαλαρά γένη και

φυλές. Περιγράφονται ως λαός εύθυμος και πράος, που αγαπούσε τον χορό και το τραγούδι αλλά και το ποτό, ως μέσο επιβίωσης στα παγωμένα μέρη τους. Λάτρευαν τον Ήλιο και την ζωτική δύναμη της Μητέρας Γης κι έστηναν πέτρες κυκλικά τη μια δίπλα στην άλλη για να φτιάξουν τους τόπους λατρείας. Πίστευαν ότι οι μάγοι τους μετατρέπονταν σε λύκους μια φορά τον χρόνο. Η λυκανθρωπία επέζησε ως παράδοση και δημιούργησε τον θρύλο του μετέπειτα κόμη Δράκουλα, προσώπου αληθινού (Βλαντ Γ' Δράκουλα, 1431 – 1477), πατριώτη πολεμιστή και σκληρού άνδρα, του οποίου το κάστρο δείχνουν ακόμα στα Καρπάθια οι Ρουμάνοι.

Ο Προκόπιος έγραψε γι' αυτούς τον Στ' αι. ότι πίστευαν πως ένας μόνο θεός υπάρχει, ο κυρίαρχος του κόσμου θεός της αστραπής, που ευχαριστιέται όταν του προσφέρουν θυσία ένα βόδι. Λάτρευαν ακόμα τα ποτάμια, τις νύμφες κι άλλα πνεύματα. Τρεις αιώνες αργότερα, λίγο πριν να περάσουν στη χριστιανική θρησκεία, θυσίαζαν στον θεό Ήλιο, τον Περούν, προσωποποίηση του κεραυνού, και στις θεότητες των προγόνων, Ροντ και Ροντζανίτσα, σε βρικόλακες και νεράιδες.

Οι Βυζαντινοί γνώρισαν τους Σλάβους ως υποτελείς των Αβάρων και γι' αυτό τους ονόμασαν Σκλαβηνούς, δηλαδή, «σκλάβους». Στις δύο τελευταίες δεκαετίες του Στ' αιώνα, οι Σλάβοι, όπως και άλλοι λαοί, ακολουθούσαν τους Αβάρους στις επιδρομές τους στα βυζαντινά εδάφη. Ο αυτοκράτορας Μαυρίκιος έφερε στρατό από την Ανατολή και τους νίκησε. Το 598 ή το 600, μια συνθήκη υποχρέωσε τους Αβάρους και τους υποτελείς τους να μείνουν πέρα από τον Δούναβη. Συνθήκη που ελάχιστα σεβάστηκε ο Μαυρίκιος. Μόλις ορθοπόδησε, πέρασε το ποτάμι κι επιτέθηκε στους Αβάρους, νικώντας τους πολλές φορές. Η πρόθεσή του, όμως, να «τελειώνει με τους βαρβάρους» δεν ολοκληρώθηκε.

Το «βιβλίο των θαυμάτων»

Ένα βιβλίο θαυμάτων εξιστορεί πόσες φορές ο πολιούχος και προστάτης της Θεσσαλονίκης, Άγιος Δημήτριος, έσωσε την πόλη από τους βάρβαρους, καβαλάρης πάνω στις επάλξεις. Η θρησκευτική πίστη βοήθησε την Ιστορία να εντοπίσει τις μάταιες αβαροσλαβικές προσπάθειες να παρθεί η νύμφη του Θερμαϊκού. Με τις υπερβολές της, όμως, έδωσε λαβή στον Φαλμεράιερ να υποστηρίξει ότι η Ελλάδα εκσλαβίστηκε ολόκληρη. Η άποψη αυτή θεωρείται πια ξεπερασμένη.

Ήταν τέλη Σεπτεμβρίου του 586 ή 587, όταν Σλάβοι πολιορκήσαν την Θεσσαλονίκη. Σε εκατό χιλιάδες ανεβάζει τους πολιορκητές ο χρονογράφος. Αριθμός τουλάχιστον υπερβολικός για την εποχή αλλά ικανοποιητικός για ένα θαύμα. Και το θαύμα έγινε: Την έβδομη ημέρα της πολιορκίας, πάνω στις επάλξεις φάνηκε νέος καβαλάρης με φωτοστέφανο και πανοπλία, τσάκισε τους εισβολείς και τους έτρεψε σε φυγή. «Η επέμβαση του αγίου έσωσε την πόλη», εξηγεί το βιβλίο των θαυμάτων. Όμως, ο Φαλμεράιερ αναρωτήθηκε: Κι αυτοί οι 100.000, τι απέγιναν; Κι απάντησε μόνος του: Ξεχύθηκαν στην Ελλάδα, την κατάκτησαν και την εκσλάβισαν. Ο ελληνικός πληθυσμός εξολοθρεύτηκε από τους Αβάρους και τους Σλάβους.

Η θεωρία έχει πια καταπέσει. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ισχύει το άλλο άκρο: Ότι δηλαδή οι σύγχρονοι Έλληνες είναι κατ' ευθείαν απόγονοι των αρχαίων κατοίκων του Ελλαδικού χώρου.

Συντριπτικά τα επιχειρήματα εναντίον της και πιο συντριπτικό το τάχα αφελές ερώτημα: Και καλά. Ας πούμε πως όντως ήταν 100.000. Ας πούμε πως επτά μέρες που πολιορκούσαν μάταια τη Θεσσαλονίκη, δε σκοτώθηκε κανένας τους. Ας δεχτούμε και πως κανένας δε γύρισε στο ορμητήριό του, πέρα από τον Δούναβη, όπου οι οικογένειές τους. Να δεχτούμε κι ότι διεσπάρησαν σε όλη τη χώρα σε μικρές μόνιμες εγκαταστάσεις. Είναι δυνατόν εκατό χιλιάδες άτομα, σκορπισμένα από τη Θράκη ως την Πελοπόννησο και την Ήπειρο, να αλλοιώσουν την εθνολογική σύνθεση των Ελλήνων;

Ο Παύλος Καρολίδης περιγράφει, τι έγινε με τον Φαλμεράιερ. Ο άνθρωπος, στα 1827, όταν η ελληνική επανάσταση κατέρρευε, προσπαθώντας να δημιουργήσει θόρυβο γύρω από το όνομά του, πρόβλεψε την οριστική υποταγή των Ελλήνων «για ιστορικούς λόγους». Κι ενώ αυτά έλεγε, δημιουργήθηκε το ελληνικό κράτος και τον διέψευσε. Εξήγησε τότε πως οι Έλληνες δεν ήταν Έλληνες αλλά Σλάβοι και γι' αυτό λάθεψε. Και φυσικά, δεν ήταν λίγοι αυτοί, που είχαν κάθε συμφέρον να τον πιστέψουν. Σήμερα, σχεδόν κανένας πια δεν επικαλείται τη θεωρία του.

Στις 27 Οκτωβρίου 604, οι Σλάβοι πολιορκήσαν και πάλι την Θεσσαλονίκη. Αυτή τη φορά, το «Βιβλίο των θαυμάτων» είναι πιο συντηρητικό: Τους ανεβάζει σε 5.000. Αποκρούστηκαν χάρη στον άγιο. Βοήθησαν και τα πολύ γερά ανακαινισμένα τείχη της πόλης, βοήθησε και η πολύ καλή οργάνωση της άμυνας.

Τρίτη απόπειρα έγινε έντεκα χρόνια αργότερα. Στα 615. Οι Σλάβοι έφτασαν «συν γυναίξει και τέκνοις». Τα γυναικόπαιδα στρατοπέδευσε στην πεδιάδα και οι πολεμιστές έριξαν μονόξυλα στη θάλασσα με σκοπό να πάρουν τη Θεσσαλονίκη με απόβαση. Οι πολιορκημένοι, όμως, πρόλαβαν κι έφραξαν τον κόλπο με αλυσίδα, βύθισαν και πασσάλους, κατέβασαν και μηχανές από τα τείχη και τις έστησαν στην προκυμαία. Δύσκολο το εγχείρημα για τους Σλάβους. Ένα περισσότερο που έβαλε και ο άγιος το χέρι του και την τέταρτη μέρα φύσηξε βαρδάρης και σκόρπισε τα μονόξυλα στους πέντε ανέμους...

Νικημένοι οι Σλάβοι, γύρισαν στις εστίες τους πέρα από το Δούναβη, όπου εξακολουθούσαν να ζουν σε καθεστώς υποτέλειας στους Αβάρους. Οι αρχηγοί τους έπεισαν τον χαγάνο (ηγέτη) των Αβάρων να ξαναδοκιμάσουν μαζί. Ήταν το 618, όταν Άβαροι και Σλάβοι έφτασαν πάλι έξω από τα τείχη της Θεσσαλονίκης. Με οργανωμένο στρατό αυτή τη φορά, με πολιορκητικές μηχανές και σύστημα. Η πόλη άντεξε 33 μέρες στενής πολιορκίας. Την 34η, Σλάβοι και Άβαροι τα μάζεψαν κι έφυγαν. Οριστικά, αυτή τη φορά...

Οι Άβαροι, σύμφωνα με τις πηγές, έκαναν πολλές επιδρομές στα νότια και η Θράκη ήταν κυρίως εκείνη που τους υπέστη πιο καταστροφικά. Ποτέ, όμως, δεν έκαναν μόνιμες εγκαταστάσεις στα εδάφη της αυτοκρατορίας. Πολλές οι μαρτυρίες γι' αυτό και μια από τις κυριότερες το ότι κάθε τους επιδρομή είχε πάντα την ίδια αφετηρία.

Οχτώ χρόνια μετά την τελευταία απόπειρα κατά της Θεσσαλονίκης, στα 626, οι Άβαροι πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη. Η «Παναγιά υπέρμαχος στρατηγός» και το φρόνημα του πατριάρχη Σέργιου έσωσαν την Κωνσταντινούπολη. Όταν ο αυτοκράτορας Ηράκλειος (575 – 641) γύρισε από την εκστρατεία του εναντίον των Περσών, βρήκε την οριστική λύση στο πρόβλημα: Βοήθησε Σλάβους και Βουλγάρους ν' αποτινάξουν τον ζυγό. Οι Άβαροι στράφηκαν στη Δύση λεηλατώντας και σκορπίζοντας τον τρόμο, ώσπου, τρεις αιώνες αργότερα, τους εκμηδένισε ο Καρλομάγνος. Χωρίς τους δυνάστες πάνω από το κεφάλι τους, Σλάβοι και Βούλγαροι άρχισαν ν' αποκτούν οργανωμένη εθνική υπόσταση.

Οι Σλάβοι

Οι Σλοβένοι, φυλή σλαβική, κλάδος των Βένδων (των Σλάβων της Δύσης), έφτασαν στην

περιοχή της σημερινής Σλοβενίας στα τέλη του Στ' αιώνα. Βρέθηκαν υποτελείς στα όρια του βασιλείου των Αβάρων. Με ηγέτη τον Σάμο, στα 623 επαναστάτησαν κι αποτίναξαν τον αβαρικό ζυγό. Ο Σάμος έστησε τη μεγάλη ηγεμονία των Σλάβων της Δύσης (κράτος Καραντάνια) κι απέκρουσε νικηφόρα την εισβολή του βασιλιά Δαγοβέρτου (Νταγκομπέρ) Α' (629 – 639) των Φράγκων.

Μετά τον θάνατο του, όμως, οι φεουδάρχες αυτονομήθηκαν, το κράτος αποδιοργανώθηκε, οι Βαυαροί το κατέκτησαν (745). Νεοφώτιστοι Γερμανοί ιεραπόστολοι έβαλαν σκοπό της ζωής τους να κάνουν τους Σλοβένους χριστιανούς. Ο χριστιανισμός διαδόθηκε με την βία. Στα 788, η ασαφής ακόμα περιοχή της Σλοβενίας, πολύ μεγαλύτερη σε έκταση από όση καταλαμβάνει η σημερινή κρατική της οντότητα, κατακτήθηκε από τους ηγεμόνες της μετέπειτα Γερμανίας, του Φραγκικού κράτους όπως λεγόταν τότε.

Οι Βίνδες ή Νοτιοσλάβοι περιλαμβάνουν τους Σκλαβηνούς ή Σκλαβούνους του Βυζαντίου και τους Χρβάτι, Δαλμάτες και Σέρβους από την Αυστρία μέχρι το Μαυροβούνιο (καθώς και τους εκσλαβισμένους Βουλγάρους). Τον Δ' αι. άρχισαν να κινούνται προς τα νότια και την κοιλάδα του Κάτω Δούναβη.

Χρβάτι σε μια σλαβική διάλεκτο σημαίνει ορεσίβιοι. Οι Βυζαντινοί πρόσθεσαν ένα «ω», χάριν ευφωνίας, και τους είπαν Χρωβάτες. Κατέληξαν Κροάτες. Η Ιστορία τους συνάντησε να ζουν στα Καρπάθια. Ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου, Ηράκλειος (575 – 641), θεώρησε τους Χρβάτι συγγενείς των Σέρβων. Τους έπεισε να βάλουν ένα χεράκι να απαλλαγεί η οικουμένη από τους Αβάρους που λυμάνονταν τα βόρεια εδάφη της αυτοκρατορίας και απείλησαν και την ίδια την Κωνσταντινούπολη. Οι Χρβάτι κατέβηκαν από τα βουνά και εισέβαλαν στην περιοχή των Αβάρων. Τους πήρε τέσσερα χρόνια ώσπου να τους υποτάξουν (634 – 638). Κατέκτησαν την χώρα των Αβάρων, εγκαταστάθηκαν εκεί, έγιναν Χρωβάτες (Κροάτες) και είπαν τη νέα πατρίδα τους Κροατία. Και τη λωρίδα γης που εισχωρεί στο εσωτερικό ανατολικά (νότια της σημερινής Ουγγαρίας και βόρεια της Βοσνίας) την είπαν Σλαβονία: Χώρα των Σλάβων. Σήμερα, η Σλαβονία αποτελεί τμήμα της Κροατίας.

Η κατοίκηση στην περιοχή έχει εντοπιστεί ότι υπήρξε από την Παλαιολιθική εποχή. Στην εποχή του χαλκού, ζούσαν εκεί Ιλλυριοί και αργότερα Κέλτες. Ο μετέπειτα αυτοκράτορας των Ρωμαίων, Οκταβιανός, την κατέκτησε στα 35 π.Χ. και την ενέταξε στην επαρχία της Παννονίας (αντιστοιχεί με τη νότια του Δούναβη Ουγγαρία, την Κάτω Αυστρία, την Κροατία κι ένα μέρος της Βόρειας Βοσνίας). Μετά την διάλυση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, τα εδάφη της σημερινής Κροατίας και Σλαβονίας πέρασαν στην επικράτεια του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους. Γνώρισαν λεηλασίες και εισβολές βαρβάρων, υποτάχθηκαν στους Οστρογότθους (489), κατακτήθηκαν από τον Βυζαντινό αυτοκράτορα, Ιουστινιανό (533), κι

αμέσως μετά (568) από τους Αβάρους. Έπειτα, ήρθαν οι Κροάτες.

Σχηματίστηκαν δυο κρατικές οντότητες, της Παννονίας και της Δαλματίας, φόρου υποτελείς στο Βυζάντιο. Λιγότερο από δυο αιώνες αργότερα, έγιναν φόρου υποτελείς στους Φράγκους του Καρλομάγνου (796). Ο δούκας της Δαλματίας, Βίσεσλαβ, κατάφερε να διώξει τους Φράγκους από την περιοχή νικώντας τους σε αποφασιστική μάχη (799).

Νοτιότερα, από τα χρόνια των Ιλλυριών, υπήρχε ένας συνοικισμός που, όταν οι Ρωμαίοι κατέκτησαν τον χώρο, εξελίχθηκε στη ρωμαϊκή πόλη Σκούπι (ελληνικά, Σκουποί). Εκεί, στα 483, γεννήθηκε ο κατοπινός αυτοκράτορας του Βυζαντίου, Ιουστινιανός. Στα 518, η πόλη καταστράφηκε από σεισμό. Ξανακτίστηκε. Καταστράφηκε γι' άλλη μια φορά στα τέλη του Ζ' αιώνα, όταν ο τόπος κατακλύστηκε από Σλάβους.

Ήταν η εποχή της άφιξής τους στα Βαλκάνια. Οι Σλάβοι πέτυχαν να τους επιτραπεί η εκεί εγκατάσταση, αναγνωρίζοντας την κυριαρχία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η πόλη δημιουργήθηκε γι' άλλη μια φορά. Την είπαν Σκόπια (αλβανικά Σκουπ, τουρκικά Ουσκιούπ).

Κτίστηκε στις όχθες του ποταμού που πηγάζει από τις πλαγιές του Σκόρδου, σύνορα Σερβίας και Αλβανίας, και μετά από ροή 410 χμ. εκβάλλει στον Θερμαϊκό κόλπο: Τον Αξιό όπως είναι γνωστός από την εποχή του Ομήρου («ο ευρuréων και κάλλιστον ύδωρ έχων Αξιός»). Ο Ευριπίδης τον είπε «ωκυρόαν (με γοργή ροή) Αξιόν». Ο Θουκυδίδης τον ονόμασε «Άξιον». Οι Βυζαντινοί «Βαρδάριον». Εκεί, ο αυτοκράτορας Θεόφιλος (829 – 842) έστησε μια από τις είκοσι στρατιωτικές «αποικίες» με πρόσφυγες από την Περσία. Τους είπαν Βαρδαριώτες. Σε καιρό πολέμου, ενίσχυαν τις αυτοκρατορικές δυνάμεις. Τον ίδιο καιρό (Θ' αι.), στην ευρύτερη περιοχή των Σκοπίων εγκαταστάθηκαν κι άλλοι πρόσφυγες που ανήκαν σε συγγενικές των Τούρκων φυλές, μογγολικής προέλευσης.

Η περιοχή στα ΒΔ των Βαλκανίων, εκεί όπου η σημερινή Βοσνία, ήταν γνωστή στους Ρωμαίους για τα χρυσορυχεία και τα αργυρορυχεία της κι απλά διασχιζόταν από δυο δρόμους, τον ένα που οδηγούσε στην Παννονία (αντιστοιχεί σήμερα με τη νότια του Δούναβη Ουγγαρία, την Κάτω Αυστρία, την Κροατία κι ένα μέρος της Βόρειας Βοσνίας) και τον άλλο που, μέσω Νοβιπαζάρ (περιοχή κοντά στο κατοπινό Μαυροβούνιο), έφτανε ως τη Μοισία (περιοχή περίπου στα σημερινά όρια της νότια του Δούναβη Σερβίας και της Βουλγαρίας ως τον Αίμο).

Σε όλη τη διάρκεια της ρωμαϊοκρατίας, οι εκεί Ιλλυριοί εκλατινίζονταν. Αργότερα, προοδευτικά εκχριστιανίστηκαν. Στα τέλη του Ε' αι. κι ως το 535, βρίσκονταν στα όρια της χώρας που κατείχαν οι Οστρογότθοι. Τον επόμενο αιώνα κι ως το 636, η περιοχή ανήκε στην Βυζαντινή αυτοκρατορία.

Οι Σλάβοι έφτασαν στην περιοχή στις αρχές του Ζ' αιώνα, εκτόπισαν όσους Ιλλυριούς εξακολουθούσαν να υπάρχουν ή και τους απορρόφησαν, ανέτρεψαν τους ρωμαϊκούς θεσμούς που ίσχυαν ακόμα, και είπαν Βόσνα τον εκεί κύριο παραπόταμο του Σάβου. Από το όνομα του, η όλη περιοχή ονομάστηκε Βοσνία. Όπως και στα άλλα εδάφη όπου εγκαταστάθηκαν Σλάβοι, ο χώρος μοιράστηκε σε αμέτρητα «ζουπ» (μικρές κατά φυλές περιφέρειες) με τους επικεφαλής τους να λέγονται ζουπάνοι (στα μέσα του Ι' αι., υπήρχαν τα ζουπ Ζαχούλιε, Τραμβούνιγια, Βοσνίας και, στον ποταμό Νερέτβα, Πογκανίγια).

Οι Σκλαβηνίες

Όταν, στα 640, τα πρώτα κύματα των Νοτιοσλάβων, οι Σέρβοι και οι Χρωβάτες (μετέπειτα Κροάτες), έφτασαν στα Βαλκάνια, εγκαταστάθηκαν αντίστοιχα στην Παννονία και την Ιλλυρία. Οι Βυζαντινοί ονόμασαν την περιοχή Σκλαβηνία, δηλαδή χώρα των Σλάβων. Από εκεί ξεκινούσαν οι οργανωμένες σλαβικές επιδρομές του έβδομου αιώνα.

Υπήρχαν ακόμη, μικρές διάσπαρτες κοινότητες Σλάβων στην Θράκη, τη Μακεδονία και την Θεσσαλία, φόρου υποτελείς στον αυτοκράτορα. Ονομάζονταν «Σκλαβηνίες» και καθεμιά τους είχε έναν αρχηγό. Ορεσίβιες κυρίως ομάδες που έμεναν στα περάσματα, τις απόκρημνες πλαγιές αλλά και κοντά σε βαλτοτόπια. Ζούσαν από τις ληστείες κι οργάνωναν επιδρομές με μονόξυλα. Η αυτοκρατορία τους επέτρεπε την εγκατάσταση σε έρημα μέρη και συνήθως τους ήξερε με το όνομα της περιοχής. Όταν οι ληστρικές επιδρομές τους παράγιναν, ο αυτοκράτορας Κώνστας Β' οργάνωσε εκστρατεία εναντίον τους, άλλους υπέταξε κι άλλους αιχμαλώτισε (656 με 657). Οι Σλάβοι, που απέμειναν, είτε συνέχισαν να ζουν όπως και πρώτα είτε πέρασαν στην καλλιέργεια της γης κι αφομοιώθηκαν από τους ντόπιους. Είκοσι χρόνια αργότερα, ελάχιστοι από αυτούς ένιωθαν Σλάβοι...

Παράδειγμα, το επεισόδιο με τον Περβούνδο που ήταν αρχηγός της σλαβικής κοινότητας

των Ρυγχίνων (ζούσαν στην κοιλάδα του μικρού ποταμού, Ρυχίου, που χύνεται στον Στρυμόνα). Προτιμούσε να μένει στη Θεσσαλονίκη, αντί να ζει κοντά στους δικούς του. Ντυνόταν βυζαντινά και έκανε παρέα με τους έγκριτους της πόλης. Κάποια μέρα, ο έπαρχος τον συνέλαβε και τον έστειλε στην Κωνσταντινούπολη, όπου φυλακίστηκε. Η σύλληψή του δημιούργησε αναστάτωση. Έλληνες πολίτες της Θεσσαλονίκης, μέλη της κοινότητας των Ρυγχίνων αλλά και Σλάβοι Στρυμονίτες συνυπέγραψαν υπόμνημα, με το οποίο ζητούσαν από τον αυτοκράτορα να τον ελευθερώσει. Ο Περβούνδος, όμως, αποπειράθηκε δυο φορές να δραπετεύσει και τελικά εκτελέστηκε. Η είδηση του θανάτου του ξεσήκωσε τρεις κοινότητες: Τους Ρυγχίνους, των οποίων ήταν αρχηγός, τους Στρυμονίτες, που είχαν συνυπογράψει το διάβημα, και τους Σαγουδίτες. Εξέγερση καθαρά τοπική που δε συγκίνησε τις άλλες «Σκλαβηνίες». Αντίθετα, κάποιες σλαβικές κοινότητες στράφηκαν εναντίον των εξεγερμένων.

Η εξέγερση πήρε μορφή διαμαρτυρίας με αποκλεισμό της Θεσσαλονίκης και ληστρικές επιδρομές στα περίχωρα. Ήταν το 676. Η πόλη έμεινε από τρόφιμα. Σλάβοι της Θεσσαλίας (οι Βελεγεζίτες) ανέλαβαν να την εφοδιάσουν και διέδωσαν πως η πολιορκία απέτυχε. Η πολιορκία οργανώθηκε πάλι το 677 με πολιορκητικές μηχανές και εφόδους. Κράτησε τρεις μέρες και διαλύθηκε ύστερα από διενέξεις και συγκρούσεις των πολιορκητών μεταξύ τους. Το αποτέλεσμα ήταν άλλοι να αποσυρθούν στις κοινότητές τους και άλλοι να το ρίξουν στις ληστείες. Την επόμενη χρονιά, ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Δ' έστειλε στρατό εναντίον τους και τους κάλεσε να παραδοθούν. Προτίμησαν ν' αποσυρθούν σε απρόσιτα μέρη.

Οι Βούλγαροι

Στις όχθες του Βόλγα, λίγο μετά τον θάνατο του Αττίλα (453), μια τουρανοφινική μογγολική φυλή δημιούργησε οργανωμένο κράτος με πρωτεύουσα την Μπολγκάρ, που έδωσε το όνομά της και στον λαό (Βούλγαροι) και στην κρατική τους οντότητα (Βουλγαρία Παλιά). Υπάρχει όμως και η άποψη ότι η λέξη προέρχεται από το τουρκικό «μπουλγαμάκ» που σημαίνει «μίγμα» και παραπέμπει στην ανάμιξη Ούννων και Γότθων ως προγόνων των Βουλγάρων. Κι ακόμα, ότι προέρχεται από το «μπουλγάρ», αόριστο του «μπουλγαμάκ» που σημαίνει «αναμιγνύω, ανακατώνω» και παραπέμπει στο «επαναστάτης».

Η πρωτεύουσα έγινε εμπορικό κέντρο και πλούτισε αλλά οι Βούλγαροι αναγκάστηκαν να κινηθούν νοτιοδυτικά και να διεισδύσουν στις περιοχές των Αβάρων ως υποτελείς. Χρονικό

σε γλώσσα πρωτοβουλγαρική αναφέρει πέντε Βούλγαρους ηγεμόνες που διαδέχτηκαν ο ένας τον άλλο, μετά την διάλυση του κράτους των Αβάρων, στα μέρη βόρεια του Δούναβη. Το χρονικό εκτείνεται ως το 765, οπότε εσωτερικές διαμάχες έφεραν την διάλυση του «κράτους» αυτού.

Νωρίτερα, ο ηγεμόνας Κουβράτ πέθανε αφήνοντας πέντε γιους. Ο πρώτος, Μπατ μπάι (ο Βατβάις των Βυζαντινών, όπως τον αναφέρει ο Θεοφάνης), έγινε υποτελής των Χαζάρων (φυλής τουρκικής). Οι υπόλοιποι έφυγαν, ένας προς την περιοχή του ποταμού Ντον, άλλος στα όρια των Αβάρων, τέταρτος έφτασε ως την Ιταλία κι ο πέμπτος, ο Ασπαρούχ (κατά τους Βυζαντινούς, βουλγαρικά Ίσπεριχ), επικεφαλής πρωτοβουλγαρικών φύλων, πέρασε το ποτάμι και δημιούργησε το νέο βουλγαρικό κράτος, στην αρχαία Μοισία (679). Οι επιδρομές τους έφταναν ως τη Ροδόπη.

Από το 678, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου, Κωνσταντίνος Δ' Πωγωνάτος, είχε καταφέρει να διαλύσει προσωρινά τους Σλάβους. Στα 680, θέλησε να επαναλάβει το εγχείρημα ενάντια στους Βούλγαρους. Η εκστρατεία του απέτυχε. Η συνθήκη του 681 αναγνώριζε στους Βουλγάρους το δικαίωμα να κατοικήσουν ανάμεσα στον Δούναβη και τον Αίμο, στις περιοχές της σημερινής Βουλγαρίας. Η «Ένωση των Επτά Σλαβικών Φυλών» («Επτά Γενιές» κατά τους Βυζαντινούς) που υπήρχε στα όρια της σημερινής Βόρειας Βουλγαρίας, αρχικά έγινε σύμμαχος των Βουλγάρων. Στη συνέχεια υποτάχθηκε σ' αυτούς.

Η καθημερινή ζωή των Βουλγάρων

Αραβικές και βυζαντινές πηγές αναφέρουν ότι ο Βούλγαρος είχε τουλάχιστο δυο γυναίκες που, για να παντρευτούν, έπρεπε να του φέρουν προίκα χρυσό, ασήμι, βόδια, άλογα κι άλλα. Οι ηγεμόνες είχαν πολυάριθμα χαρέμια. Άνδρες και γυναίκες φορούσαν φαρδιές αναξυρίδες (είδος παντελονιού των λαών της Ανατολής). Οι γυναίκες φορούσαν κάλυμμα στο πρόσωπο (ένα είδος φερετζέ), ενώ οι άνδρες ξύριζαν τα κεφάλια τους και φορούσαν σαρίκι, το οποίο δεν έβγαζαν στους ιερούς χώρους. Κατά τον Σουΐδα, η όλη εμφάνιση των Βουλγάρων θύμιζε Άβαραους, κάτι που μάλλον ήταν φυσιολογικό καθώς επί αιώνα ζούσαν ως υποτελείς τους.

Οι νεκροί πρόκριτοι καίονταν μαζί με τους ζωντανούς της ακολουθίας τους ή θάβονταν σε

τύμβο, στον οποίο κλείνονταν και οι γυναίκες τους μαζί με τους υπηρέτες. Η τιμωρία του κλέφτη ήταν θάνατος με ροπαλιά στο κεφάλι. Η κρεμάλα ήταν συνηθισμένη ποινή για διάφορα αδικήματα, ενώ η εξέγερση αριστοκράτη εναντίον ηγεμόνα είχε συνέπεια τον θάνατο των παιδιών κι όλων των συγγενών του.

Ο ηγεμόνας έτρωγε μόνος του, σε χωριστό τραπέζι. Ούτε καν κάποια από τις γυναίκες του επιτρεπόταν να φάει μαζί του. Οι αυλικοί έτρωγαν σε άλλα χαμηλά τραπέζια καθισμένοι οκλαδόν. Ως κύπελλα χρησιμοποιούσαν ειδικά επεξεργασμένα κρανία εχθρών τους που είχαν σκοτώσει στη μάχη. Για να φάνε κρέας, έπρεπε το ζώο, όταν σφάχτηκε, να είχε βγάλει πολύ αίμα.

Τα σύνορα της χώρας (οροθετημένα με φράκτη από αγκάθια με ξύλινα παράθυρα) φυλάγονταν από ισχυρές φρουρές. Κανένας, δούλος ή ελεύθερος, δεν επιτρεπόταν να βγει από τη χώρα χωρίς ειδική άδεια. Ορισμένες μέρες τον χρόνο ήταν «κακές» κι απαγορευόταν στην διάρκειά τους κάθε πολεμική επιχείρηση. Πριν από τη μάχη, το στράτευμα τραγουδούσε, οι άνδρες μετείχαν σε αγώνες, γίνονταν ξόρκια ώστε όλα να πάνε καλά και μάντιες προσπαθούσαν να προβλέψουν το αποτέλεσμα. Μετά, γινόταν επιθεώρηση. Ο μαχητής που βρισκόταν με κάποια έλλειψη στον οπλισμό του, θανατωνόταν επιτόπου. Όποιος φυγομαχούσε, θανατωνόταν με βασανιστήρια.

Στην αρχή, οι Βούλγαροι δεν ήξεραν τα νομίσματα. Γνωστά νομίσματά τους, πριν από τον ΙΑ' αι. δεν υπάρχουν. Το εμπόριό τους γινόταν με ανταλλαγές, συνήθως σε πρόβατα και βόδια. Όταν δεν πολεμούσαν με τους Βυζαντινούς, τους πουλούσαν αγόρια και κορίτσια Σλάβων.

Τον ηγεμόνα περιστοιχίζε συμβούλιο αριστοκρατών με πρώτο τον καφκάν (πρωτοσύμβουλο) και δεύτερο τον ταρχάν (διοικητή επαρχιών). Υπήρχαν ακόμα έξι βοϊλάδες ή βογιάροι. Ο πρεσβευτής της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, όταν πετύχαινε ακρόαση από τον ηγεμόνα, ήταν υποχρεωμένος να ρωτήσει πρώτα για την υγεία του, την υγεία της πρώτης συζύγου και των παιδιών του, έπειτα για την υγεία καθενός ξεχωριστά των μελών του συμβουλίου, τέλος για την υγεία του λαού. Μετά, μπορούσε να μπει στο θέμα.

Μέσα σε λίγο χρόνο, οι Βούλγαροι υπέταξαν τους σλαβικούς και τους άλλους πληθυσμούς της περιοχής κι άρχισαν να πιέζουν την Ανατολική Θράκη. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Β' κατάφερε να τους απωθήσει πέρα από τη Θράκη και (688) ξεκίνησε γενική εκκαθάριση όσων κατοικούσαν στις Σκλαβηνίες. Αιχμαλώτισε 30.000 Σλάβους και τους μετέφερε στη Βιθυνία

της Μικράς Ασίας, όπου τους επέτρεψε να ζήσουν σύμφωνα με τον δικό τους τρόπο. Για πολλά χρόνια, οι Βούλγαροι και οι Σλάβοι έπαψαν να απασχολούν την αυτοκρατορία και πολλοί εξελληνίστηκαν.

Ποιος αφομοίωσε ποιον

Μεταξύ των επιστημόνων ερευνητών της εποχής υπάρχει διχογνωμία για το κατά πόσο τα σλαβικά φύλα, βόρεια του Αίμου, εκβουλγαρίστηκαν. Κύρια αιτία, το γεγονός ότι οι Βούλγαροι αφομοιώθηκαν γλωσσικά από τους Σλάβους. Σ' αυτή την διχογνωμία στηρίχτηκαν οι επιστήμονες της Βόρειας Μακεδονίας για να υποστηρίξουν ότι βουλγαρική παρουσία δεν υπήρχε στην περιοχή κατά τον μεσαίωνα. Υπήρχε, όμως, η Πλίσκα, μια πόλη που εκτεινόταν σε 23 τ. χμ. στα ΒΑ της Βουλγαρίας, 25 χμ. από τη σημερινή Σούμεν, στην πεδιάδα Β του Αίμου. Είναι η αρχαία πρωτεύουσα της Βουλγαρίας και οι ανασκαφές αποκάλυψαν ότι περιβαλλόταν από ανάχωμα και τάφρο, ενώ στο κέντρο της υπήρχε ακρόπολη με ογκώδη τείχη. Μέσα στην ακρόπολη είχαν υψωθεί τα μεγάλα και τα μικρά ανάκτορα και μια βασιλική κτισμένη με μεγάλους ογκόλιθους. Η Πλίσκα εγκαταλείφθηκε το 893, όταν πρώτος τσάρος των Βουλγάρων έγινε ο Συμεών. Οι ως τότε ηγεμόνες τους ονομάζονταν αφέντες (κνιάζ). Η Βόρεια Μακεδονία, πάντως, υποστηρίζει πως το κατοπινό κράτος του Σαμουήλ ήταν σλαβομακεδονικό και μαχόταν εξίσου κατά των Βουλγάρων και των Βυζαντινών. Βούλγαροι και Σλάβοι ίδρυσαν κράτος στον χώρο της σημερινής Βουλγαρίας, που οι βυζαντινές πηγές ονομάζουν Βουλγαρικό. Και ολόκληρος ο Η' αιώνας αναλώθηκε σε βουλγαρικές επιδρομές στην Θράκη και τη Μακεδονία αλλά και σε εισβολές των Βυζαντινών αυτοκρατόρων στην

Βουλγαρία.

Οι ελληνικοί πληθυσμοί

Τον ίδιο καιρό, η Μακεδονία παρέμενε ελληνική, με ελληνική συνείδηση. Και παρ' όλο που η ύπαιθρος υπέφερε από τις επιδρομές και τις αρπαγές, ήταν εθνολογικά αναλλοίωτη. Όσο για τις πόλεις που ήταν διασπαρμένες σε όλη την περιοχή, ποτέ δεν αλώθηκαν και παρέμειναν συνεχώς ελληνικές. Άλλωστε, οι βυζαντινοί αυτοκράτορες παρενέβαιναν κάθε φορά που μη ελληνικός πληθυσμός αυξανόταν, φροντίζοντας πάντα να υπερτερεί συντριπτικά το ελληνικό στοιχείο. Η εκτόπιση των Σλάβων στη Βιθυνία, από τον Ιουστινιανό Β', ήταν μια χαρακτηριστική τέτοια παρέμβαση. Ο εποικισμός της Θράκης και της Κυρίως Ελλάδας με Έλληνες της Μικράς Ασίας, από τον Λέοντα Γ' Ίσαυρο (717 - 741) ήταν μια άλλη.

Ο Λέοντας αυτός θέλησε να επαναφέρει την δικαιοσύνη και την ευτυχία στον λαό του αλλά άνοιξε δυο πολύ άγρια μέτωπα. Το ένα με τους μεγαλοκτηματίες, των οποίων την βουλιμία προσπάθησε να σταματήσει, και το άλλο με την Εκκλησία, της οποίας τις δραστηριότητες προσπάθησε να περιορίσει, καθώς μύριζαν εκμετάλλευση. Μεγαλογαιοκτήμονες και εκκλησιαστικοί συνασπίστηκαν και τελικά επιβλήθηκαν αλλά χρειάστηκαν 150 χρόνια για να το κατορθώσουν, καθώς οι περισσότεροι Ίσαυροι αυτοκράτορες στάθηκαν συνεπείς συνεχιστές του έργου, που ξεκίνησε ο ιδρυτής της δυναστείας. Η πάταξη της θρησκοληψίας αποτολμήθηκε με το ανέβασμα των εικόνων ψηλά, ώστε να μη χρειάζεται να προυμιτίζουν οι πιστοί προκειμένου να προσκυνήσουν. Και η πάταξη της ληστρικής συμπεριφοράς των «δυνατών», όπως αποκαλούνταν οι αριστοκράτες γης, επιχειρήθηκε με τον «Γεωργικό Κώδικα», που απαγόρευσε την κατάληψη γαιών, καθιέρωσε την δωρεά μικρών κληρών στους στρατιώτες των οποίων έληγε η θητεία κι επέβαλε την καλλιέργεια των κρατικών κτημάτων από τον στρατό.

Παλατιανές ιστορίες

Αν κάποιος δει τα πράγματα από την ελληνική πλευρά, θα διαπιστώσει πως το μοναδικό σφάλμα του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ε' (741 - 775) ήταν ότι απέκτησε γιο τον φιλάσθενο Λέοντα Δ' Χάζαρο. Στην διάρκεια της βασιλείας του, ο Κωνσταντίνος Ε' ασφάλισε την αυτοκρατορία από τον αραβικό κίνδυνο κι ανάγκασε τους Βουλγάρους να περιοριστούν στα παλιά τους εδάφη ως υποτελείς. Κι ακόμα, έκοψε στην γέννησή της κάθε σλαβική απόπειρα για αυτονομία νότια του Δούναβη και του Σαύου, ενώ 208.000 από αυτούς (που κατοικούσαν στην περιοχή της σημερινής Βουλγαρίας) τους έστειλε με αναγκαστική μετανάστευση στην Βιθυνία να συναντήσουν τους απογόνους εκείνων που είχε εγκαταστήσει εκεί, τον προηγούμενο αιώνα, ο Ιουστινιανός Β'. Κι επειδή η πανούκλα είχε αφανίσει τον πληθυσμό της Κωνσταντινούπολης, μπόλιασε τις συνοικίες της με

μετακινήσεις Ελλήνων από την Κυρίως Ελλάδα και τα νησιά. Ως γνήσιος Ίσαυρος, τσάκισε μιαν εξέγερση που υποκίνησαν οι εικονολάτρες κι άρχισε να καταργεί το ένα μετά το άλλο τα μοναστήρια, τα οποία μετέτρεπε σε στρατώνες. Όποιοι καλόγεροι αντιστέκονταν, σκοτώνονταν επιτόπου. Του κόλλησαν το παρατσούκλι Κοπρώνυμος (επειδή, τάχα, ρύπανε την κολυμβήθρα κατά την βάπτισή του) αλλά λίγο τον ένοιαξε.

Ο γιος του, Λέοντας Δ' (775 - 780), το μόνο που πρόλαβε να κάνει, ήταν να ερωτευτεί και να παντρευτεί μια πανέμορφη μετανάστρια από την ειδωλολατρική Αθήνα, την Ειρήνη. Απέκτησαν γιο τον Κωνσταντίνο Στ' (780 - 797), που ήταν ανήλικος, όταν ανέβηκε στον θρόνο, οπότε τον επιτρόπευε η μητέρα του. Το πρώτο που έκανε εκείνη, ήταν να απολύσει όλους τους υπουργούς και αξιωματικούς του πεθερού της και να προσλάβει τον ευνούχο Σταυράκιο. Οι Άραβες ξαναγύρισαν στη Μ. Ασία οχυρώνοντας τις πόλεις κλειδιά και οι Βούλγαροι ξαναέστησαν την ηγεμονία τους. Μόνον οι Σλάβοι δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν. Οι καλόγεροι έπεισαν την Ειρήνη να αποκαταστήσει τη λατρεία των εικόνων (787, Ζ' Οικουμενική Σύνοδος της Νικαίας) και, τον επόμενο χρόνο, να διαλύσει τον αρραβώνα του γιου της με την κόρη του Καρλομάγνου και να τον παντρέψει με τη Μαρία την Παφλαγονία.

Στα 790, ο Κωνσταντίνος Στ' ενηλικιώθηκε αλλά, δυο χρόνια αργότερα, προσέλαβε τη μητέρα του ως συμβασιλίτσα, κάνοντας τους στρατιωτικούς να βγουν από τα ρούχα τους. Στα 795, έδωξε και τη γυναίκα του για να παντρευτεί κάποια Θεοδότη, υπάλληλο της Αυλής, οπότε εκκλησιαστικοί και μοναχοί στράφηκαν εναντίον του. Στα 796, οι Βούλγαροι ξεκίνησαν εκστρατεία κι έφτασαν ως τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης, αποκαλύπτοντας στον λαό και την ανικανότητά του. Η Ειρήνη καλλιέργησε την αντιδημοτικότητα του γιου της και οργάνωσε δολοφονική απόπειρα εναντίον του (797). Ο Κωνσταντίνος διέφυγε στην ασιατική ακτή, όπου τον πρόλαβαν οι άνθρωποι της μητέρας του και τον έσυραν στο παλάτι. Ήταν Δεκαπενταύγουστος, όταν, με εντολή της Ειρήνης, τον τύφλωσαν. Η φιλόστοργη μητέρα έμεινε μόνη στον θρόνο, παραμερίζοντας τον Σταυράκιο και στρέφοντας την εύνοιά της σε άλλον ευνούχο, τον Αέτιο, ενώ, στην Δύση, μεσουρανούσε το άστρο του Καρλομάγνου. Τα Χριστούγεννα του 800, στέφθηκε αυτοκράτορας των Ρωμαίων κι έπειτα ζήτησε την Ειρήνη σε γάμο. Το πράγμα, όμως, κολλούσε στο ότι μια τέτοια κίνηση σήμαινε ντε φάκτο αναγνώριση Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους. Πάνω στις συζητήσεις για το πώς μπορούσε να διευθετηθεί το ζήτημα, επαναστάτησαν οι δημόσιοι υπάλληλοι, ανέτρεψαν την αυτοκράτειρα, την εξόρισαν στη Μυτιλήνη, ξέχασαν πως ο γιος της ζούσε ακόμα κι αναγόρευσαν αυτοκράτορα τον υπουργό Νικηφόρο (802). Την ίδια χρονιά, ηγεμόνας των Βουλγάρων γινόταν ο Κρούμμος.

(τελευταία επεξεργασία, 27 Δεκεμβρίου 2020)